

VISSZHANG.

Don Quixoteja a nagy, magyar irodalom eszméjének. Mint a magyar közélet sok ideális hőisével történt, ő is halála után kapta meg az elismerést. Életében csak csekély visszhangja volt heroikus munkájának, halála után működéséből fegyvert gyártottak a hivatalos körök és ezzel a fegyverrel ütötték az új, „lázongó reformereket”. Száz éve annak, hogy Kazinczy halott és ma száz év után az új Kazinczy újra végigjárhatná a közöny és a megnemértés tövises és szenvedéssel teli útját. (A Est, aug. 23.)

*

Miklós Jenő Kuncz Aladár önéletrajzi regényének keletkezéséről: Hogy mit hord a szívében: A fekete kolostor tervét, itt-ott kurtán-furcsán elejtette ugyan, társaságokban néha beszélt is háborús élményeiről, a francia börtönök lakóiról és hogy aztán lassan kibontakozott ez a nagyszerű téma, kolozsvári társasága: a nővére, Óváry Elemérék, Bély Györgyék, Bornemissza Elemérék, Bánffy Miklós addig-addig simogatták regényének tervét, amig tavaly tavasszal mégis nekiült és néhány hónap alatt egyfolytában megírta epochális nagy munkáját.

*

Napihir, amely remélhetőleg nem megy feledésbe: Gerevich Tibor egyetemi tanár javaslatlalt fordult az Országos Képzőművészeti Tanácshoz. Előterjesztésében előadta, hogy mennyire szükséges a magyar művészek decentralizációja, egyrészt abból a szempontból, hogy a nemzet minél szélesebb rétegeit esztétikai szempontból kineveljék és megkedveltessék velük a művészetet, másrészt a világos helyzetben levő magyar művészek gazdasági szempontjából. Gerevich professzor azt javasolta, hogy a Képzőművészeti Tanács ne csak külföldi kiállítások rendezésével foglalkozzék, hanem rendezzen a nagyobb vidéki kulturális centrumokban is képzőművészeti kiállításokat. Eddig az volt a hibája ezeknek a vidéken rendezett kiállításoknak, hogy nem szakértő és egységes irányítás mellett történtek és így csak selejtes anyag került bemutatásra. A Képzőművészeti Tanácsnak oda kell hatni, hogy a legkiválóbb művészek alkotásait állítsák ki a nagy magyar vidéki városokban.

*

Részlet egy beszédből, amely ma már úgy hat, mint egy távoli boldog korszak üzenete: „Bethlen István gróf debreceni beszédében várospolitikai szempontból is programot adott. Azt mondta, hogy a fővároson kívül legyenek az országban olyan centrumok, amelyek a maguk lábán meg tudnak állni. Ez mélységes államlétfüi bölcsesség és a mai magyar kérdés tiszta meglátása. A megújulás műve Szegedről indult ki, amikor Budapest ennek a feladatának nem volt képes eleget tenni és Szegednek a kezdeményezését, amely heroikus időben történt, a jövőben is meg kell tartani. Nem arról van szó, hogy Szeged a lekicsinyített képe és tükre legyen Budapest életének. Szellemi és művészi téren sok tekintetben Szeged magához ragadta a vezetést. A parlament építkezése óta nem volt olyan építkezés, mint a szegedi, amely vezető művészeti nagy tény és amely nemcsak európai, de világviszonylatban is nagyjelentőségű. Ha a magyar építőművészetről beszélünk, akkor Szegedről adják ennek az alapját. Kifogások hangzottak el a költségességekről és a szépségről. A költségesség és a szépség nem mindig jár együtt. Budapesten óriási költséggel emeltek épületeket, amelyekről bajos lenne azt mondani, hogy szépek. Ezzel szemben mi Szegeden aránylag kevés költséggel

olyan alkotásokat hoztunk végre, amelyeknek a szépségét az egész világ elismeri". (A beszédet Klebelsberg Kunó gróf mondotta júl. 8-án.)

*

Nagyon igazá van Zilahy Lajosnak, aki a nagy leépítés és defetizmus idején meg merte mondani: „Valaki azt mondta: mi szükség van az Operára? Mások azt mondják: Klebelsberg feleslegesen épített egyetemeket és iskolákat. A kulturfőlény drága dolog, ilyenre most nincs pénzünk. Pedig ez is csak szó, amely álszakállt visel, — alatta a nacionalizmus arca rejtőzik. Zárjuk be az Operát, ez végeredményében annyit jelent: adjuk fel a küzdelmet, hogy megmaradjunk magyaroknak, némissuk el a dalosokat, akik csak egy szöveget énekelnek: Magyarország, Magyarország, Magyarország! Nem az Operáról van itt szó, hanem minden olyan intézményről, amelybe a magyar élni akarás kapaszkodik, de amely — pénzbe kerül". (Pesti Napló szept. 6.)

*

A cikk folytatása keserű humorba tül: „Jöjjön el tehát Gaal Gaszton országába. Vissza a földhöz, vissza az öntözőcsatornákhoz, vissza a baromfitenyésztéshez . . .”

*

Balla Borisz írja: „Ha méltóan akarom kifejezni... azt az újfajta keresztény szellemet, amelyet némely családban magam is láttam, — a francia lélek igazi arcát, melyről Kelet-Európában nem irnak és a sajtó vulgáris témaköréinél fogva nem is érintheti örök köreit, ha teljes egészében akarnám megvilágítani a francia keresztény mentalitást, mely modern szentjei révén — jól átgondoltam, amit irok — egy a kereszténység első századaihoz méltó lelkiéletnek és miszticizmusnak korszaka előtt áll...” (Magyarország, aug. 30.)

*

A Délmagyarország munkatársa meginterjúvolta Hlinka Andrást, aki 27 hónapot töltött a szegedi államfogházban. „A fogság alatt — mondotta Hlinka — a Szentírást fordítottam le tót nyelvre, mert amíg nem jött Szeged, addig hiányzott a tót ószövetség...”

*

Hegedüs Gyula halála alkalmából írta a Magyarországot: „Új hangot hozott, új stílust, új iskolát jelentett: a színész helyett az embert a színpadon. Pár év alatt ismert, országos hírv művész lett. Alakító zsenije szárnyat adott az írók fantáziájának. Egy-egy új magyar darabra, egy-egy új Hegedüs-szerepre felfigyel a külföld, az egész színházi világ”.

*

Franz Werfel egyik nyilatkozatában azt mondotta, hogy a bécsi állami színházak megszüntetése egyértelmű volna Ausztria kulturális öngyilkosságával. (Egy ilyen bátor nyilatkozatot megérdemelne a veszélybe jutott magyar kultúra is.)

*

Kazinczy halálának centennáriuma alkalmából mondotta Berzeviczy Albert ezeket a — jelenünkre vonatkoztatva is megszívlelendő szavakat: „Az utókor sokkal messzebbmenőleg méltányolja, mint a saját kora és különösen az a kor, melybe elég hosszúra nyúlt életének vége esett. Életének sok tragikuma között a legnagyobb az, hogy elismerés és dicsőség, mely iránt érzékeny volt, élete alkonyán elhagyni látszott őt”.

*

Napihir. Nékám Lajos prorektori beszédéről: „...Az egyetemek gyengülése az országra káros. A nép mentalitását az egyetem formálja és a sajtó informálja. Ennek a két tényezőnek munkáját összhangba kellene hozni. Beszélt az egyetemek szerepéről a világpolitika alakulásában, majd a külföldi egyetemek tudományos munkásságáról. Ezekkel mi nem tudunk lépést tartani. Három nagy akadályunk van: az állami felügyeleti jog túltengése, kapcsolatban a bizonytalan és mostoha anyagi helyzettel; a főváros és a társadalom közömbössége; főként saját fatalizmusunk, fásultágunk“.

*

A francia Institut filozófiai és politikai akadémiaja 50000 frank (11000 pengő) jutalommal tüntette ki Jamot orvost, — a kameruni orvosi misszió direktorát. Ugyanekkor került kiosztásra több 2000—3000 frankos díj. (Nem ártana, ha a magyar Akadémia jutalmait is — a legnagyobb 2000 pengő — megfelelően fölemelnék és előre kiszabott pályatételek helyett utólag jutalmazná az egy-egy évben megjelent munkák jobbait...)

*

A Pesti Napló írja: „A Rotary Klubok bécsi nemzetközi kongresszusáról Budapestre rándult 600 rotariánus a legjobb propaganda volt Magyarország mellett az utóbbi hónapokban. Ez a 600 ember, akinek sorában számos igen tekintélyes és a gazdasági s politikai életben külföldön nagy szerepet vivő úr volt, elragadtatással beszélt Budapestről és a magyarokról. Nem volt köztük egy sem, aki itt-tartózkodása alatt meg nem ismerkedett volna külpolitikai helyzetünk legfőbb pontjaival, az igazságtalan határokkal és közöttük számos erős propagandát szereztek meg a magyar ügynek. Van Dillen holland delegátus kimondott politikai beszédet tartott a revízió mellett és a magánbeszélgetések során a magyar vendéglátók sok biztató baráti ígéretet kaptak a külföldiektől, hogy terjeszteni fogják a revízió szükségességét“. (Júl. 1.)

*

Prágában osztrák-cseh társaság alakult, amelynek célja: tudományos, művészeti és társadalmi együttműködés, kölcsönös idegentorgalmi propaganda.

*

A B. H. írja: „A pesti ember nem törődik Pesttel, — csakis így lehetséges, hogy eltűrték, hogy minden hidat egy-egy hegynek vigyenek neki; hogy beépítsék a tereket, hogy lebontsák a Nemzeti Színházat, hogy keskenyre méretezzék a Nagykörutát, hogy kivágjanak fasorokat és hogy villamos vasúttal éktelenítsék el a Kossuth Lajos-utcat meg a Dunapartot. Másutt a közvélemény felháborodása elseperte volna azokat a hatóságokat, akik ilyesmit elkövettek, vagy megengedtek“.

*

Párisban Descartes-alapítvány névvel egy irodalmi intézmény létesült, amelynek célja a Svédország és Franciaország közötti kapcsolatok kimélyítése. Közelebbi tőladata az alapítványnak, hogy a svéd filozófiai, történelmi és természettudományi irodalmat francia fordításokban ismertesse. (Mikor lesz nekünk egy ilyen alapítványunk?)

*

Kuncz Aladár halála volt az idei szomorú nyár legfájdalmasabb irodalmi eseménye. Laczkó Géza írta a halálhír napján: „...Lement Kolozsvárra napilapszerkesztőnek, aztán az Erdélyi Helikon szerkesztését vette át, reingeteg apró-

nagyobb dolgot irt, minden lehető módon elfoglalta magát, önfeláldozó testvér, melegszívű barát, kedélyes cimbora, irodalmi központ, Helikon-szervező, remete és gavallér, tudós és költő, fölényes kaszinói úr és újra Párizs-járó bolyongó volt, prizma, amelyben ezer színnel tört meg az ezerszínű élet — míg rabsági emlékek salakja leülepedett s értékei művészetté értek". (Jún. 25.)

*

Mikor a párisi gyarmat-kiállításon a holland pavillon leégett, a francia kormány 3 millió frankot ajánlott föl az újrakepítés céljaira. A holland kormány azonban udvariasan és köszönettel elhárította magától a nagylelkű adományt, mondván, hogy holland hazafiak hozzájárulásai fölöslegessé teszik az idegen segítség igénybevételét... (Boldog ország mindkettő: amelyik adni tud és amelyik nem fogadja el az adományt.)

*

Az Egyesült Államokban havonta 150 verskötet jelenik meg. (Hol van a kritika, amely földolgozza, rostálja ezt a tömegtermelést és mi lesz, ha ez a lírai hullám rádőzönlék az európai irodalmakra?)

*

„Az Európa-bajnoki versenyen a magyarok nyerték a legtöbb Európa-bajnokságot. A magyar lobogót ötször húzták föl a győzelmi árbóca és ötször emelkedett föl helyéről a stadion népe, hogy a zenekar által intonált magyar Himnusz előtt tisztelegjen". (Igy ír az Új Nemzedék, de két dolgot mégis hozzá kell tenni ehhez a riporthoz. Először is azt, hogy a magyar győzelem nem lett volna lehetséges, ha a Bethlen-Klebsberg-féle kormánypolitika nem áll minden energiájával a magyar sport mellé. Másodszor azt, hogy — szomorú tény — a magyar kultúra, amely van olyan nivón, mint az úszósportunk, nem tudta megérni azt, hogy Kölcsey és Erkel himnuszának hangjai mellett megkapja az európai nemzetek elismerését...)

*

A Journal de Genève vezércikéből (júl. 27.): „Jellemző tünete korunknak, hogy a protestáns theologia, amely sokáig az individualizmusnak előharcosa volt és ebben az individualizmusban látta erejét és eredetiségét, — ma ismét fölfedezi az Egyház eszméjét és hirdeti, hogy ennek a valóságnak elhanyagolásával a Reformáció és epigonjai félreismerték a kereszténység egyik lényeges elemét”.

*

Spengler legújabb könyvéből (Der Mensch und die Technik): „A Faust-i gondolkodás kezdi már megelégni a technikai törekvésekkel. Belefáradtunk és pacifistákká leszünk a természet elleni harcban. Egyszerűbb, természetesebb életformák felé fordulunk és gyűlöljük a nagyvárosokat...”

*

A Comedia berlini tudósítója írja: „...Szerencsére van Németországban egy párt, amellyel lehet tárgyalni. Remarque a kifejezője ennek a merész nemzedéknek, amely befogadja a művészetek és a tudomány szellemét, az emberiség gondolatait és amely számára az élet több, mint dicsőség vagy pártügy...” (Júl. 21.)

*

Nagyatádinak szobrot állítanak? És Csokonai? Dávid Ferenc? Berzsenyi? Főtűs Lóránd? Ady Endre? Szabolcska?